

СКІГАР НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

студентка

Науковий керівник: к.е.н., **В.О. Куцяк**

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

м. Чернівці, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ ЗА 2013-2015 РОКИ

Сучасний механізм залучення заощаджень населення у процес економічного зростання в Україні характеризується наступними особливостями: у той час як господарюючі суб'єкти здійснюють пошук доступних джерел фінансування інвестицій, значна частина заощаджень накопичується у формі національної та іноземної валюти.

Дослідженню окремих аспектів формування та стимулювання заощаджень присвячені численні праці вітчизняних науковців, зокрема Т. Одінцева [1], В.М. Фомішина [2], Р.В. Ціщик [3], Б. Шулюк [4] та інші.

В Україні заощадження домогосподарств до 2014 року формувалися на достатньо високому рівні, проте, у 2015 році їх кількість значно зменшилася (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи та заощадження домогосподарств у 2013-2015 роках

млн.грн.

Показник	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення (%) звітного періоду до	
				2013 року	2014 року
1	2	3	4	5	6
Номінальні доходи населення	1478073	1516768	1743979	18,0	15,0
Наявні доходи населення	1142443	1151656	1331735	16,6	15,6
Заощадження населення	116266	83320	6200	-94,67	-92,56
Частка заощаджень у доходах, %	7,5	5,5	0,36	-95,2	-93,45

Джерело: розроблено на основі даних [5].

Погіршення політичної та відповідно економічної ситуації в Україні упродовж 2014 року негативно позначилося на добробуті домогосподарств. Через високу інфляцію та фактично відсутню індексацію оплати праці та соціальних виплат падіння реального наявного доходу домогосподарств у 2015 році значно прискорилося. Інакше кажучи, номінально наш гаманець розбагатів на 15,0%, але з урахуванням зростання цін на продукти і тарифи він фактично збіднів на 22,2% (рис. 1). Разом з цим споживчі витрати у 2015 році зростали швидше ніж номінальні доходи – 16,9% порівняно з 15%. Це призвело до зниження загальної схильності домогосподарств до заощаджень, та відповідно частка чистих заощаджень у доходах домогосподарств України скоротилася з 7,5% у 2013 році до критичних 0,36% у 2015 році.

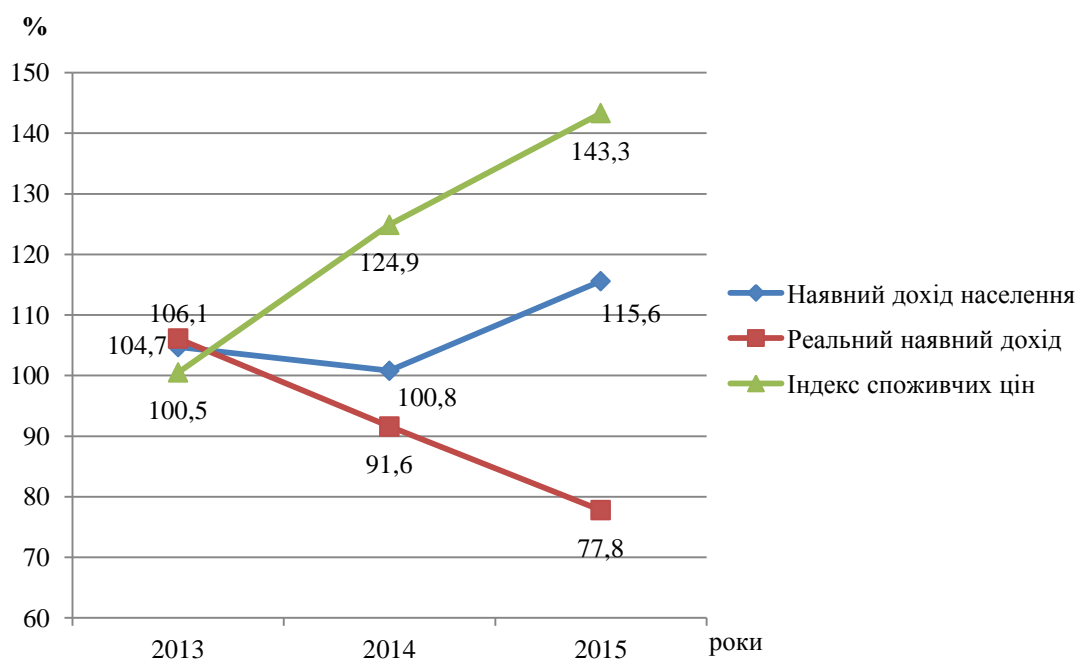

Рис. 1 Доходи (номінальні та реальні) та індекс споживчих цін у 2013-2015 роках, у % до відповідного періоду попереднього року

У цьому аспекті варто зазначити, що, починаючи з 2014 року і по теперішній час, рівень життя українського населення, його доходи та заощадження значною мірою залежать від соціально-економічної та

політичної ситуації в державі. Серед основних негативних чинників впливу варто назвати військовий конфлікт у східних регіонах України, соціально-політичну кризу, зменшення реальних доходів домогосподарств, девальвацію гривні, підвищення цін на комунальні послуги, масовий відтік банківських депозитів, банкрутство банків, тощо, а також переміщення окремими домогосподарствами активів у зарубіжні країни. Лише завершення військового конфлікту та проведення економічних реформ може уповільнити економічний спад, відновити економічне зростання та сприяти збільшенню обсягів фінансових ресурсів домогосподарств як потужного внутрішнього джерела нарощування національного інвестиційного потенціалу.

У контексті викладеного логічним є питання щодо оцінки самим населенням рівня власних доходів та його схильності до заощадження. Так, за підсумками 2015 року лише 6,2% українців оцінили свої доходи на високому рівні та здійснювали заощадження у тій чи іншій формі. Ще 45,7% домогосподарств також мали достатні доходи, проте не відкладали кошти, а використовували їх на споживчі цілі. Решта опитаних були змушені відмовляти собі у найнеобхіднішому, у тому числі, й у повноцінному харчуванні [4]. У 2015 році інфляція перевищила 43%, а в 2014-му – 25% [6].

Українські громадяни більш схильні до обережної поведінки у сфері заощаджень. А саме, в Україні традиційно найпоширенішою та найбільш доступною формою мобілізації заощаджень фізичних осіб є саме банківські депозити. Варто зазначити, що переважна більшість банківських клієнтів-фізичних осіб має лише поточні карткові рахунки (65% респондентів), а власниками депозитних рахунків є 27% опитаних. До слова, 8% громадян взагалі не мають жодних рахунків у банках [2].

У табл. 2 наведено дані щодо зміни обсягів депозитів домогосподарств України у 2013-2015 роках.

**Структура депозитів домогосподарств залучених банками України в
2013-2015 роках**

млн.грн.

Сума депозитів	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення (%) звітнього періоду до	
				2013 року	2014 року
Депозити всього:	441951	418135	410895	-7,03	-1,73
в тому числі депозити:					
-на вимогу	87720	100171	112524	28,28	12,33
-до 1 року	121343	135635	176408	45,38	30,06
-від 1 до 2 років	218308	167752	106162	-51,37	-36,71
-від 2 років	14580	14577	15801	8,37	8,4
в тому числі депозити у:					
- національній валюті	257829	200859	198876	-22,87	-0,99
-іноземній валюті	184122	217275	212019	15,15	-2,42

Джерело: розроблено на основі даних [6]

Стосовно змін динаміки заощаджень у розрізі термінів погашення, зауважимо, що домогосподарства надають перевагу короткостроковим вкладам. Так, у 2015 році короткострокові депозити зросли на 38,2% у порівнянні з 2013 роком, а вклади на довгостроковий період (на рік і більше) зменшилися на 47,6%. Такі тенденції, можна пояснити низькою довірою населення до банківських установ, збільшенням споживчих витрат домогосподарств, необхідністю погашення раніше отриманих кредитів.

Депозитний портфель фізичних осіб в іноземній валюті у 2015 році скоротився на 2,42% у порівнянні з 2014 роком. Проте, даний портфель перевищує частку депозитного портфеля в національній валюті через девальваційними очікуваннями населення у зв'язку з складною економічною ситуацією у країні .

Тому, спадна динаміка заощаджень домогосподарств в Україні дає об'єктивні підстави розробки ефективного механізму трансформації заощаджень населення в інвестиційний потенціал а потім в інвестиції. По-перше, на руках у населення все ще залишаються значні суми. По-друге,

створення необхідних умов в країні для формування інвестиційного потенціалу домогосподарств та його реалізація, в свою чергу, буде сприяти відновленню та стабілізації розвитку економіки.

Інвестиційний потенціал населення України досить високий, проте він практично не використовується, оскільки заощадження населення не залучені повною мірою в інвестиційний процес країни. Цілком очевидно, що залучення навіть невеликої частини цих коштів у вигляді інвестицій в економіку країни здатне радикально змінити макроекономічну ситуацію. В зв'язку з цим, розвиток ринку заощаджень, як соціально-економічного механізму мобілізації грошових накопичень населення і трансформації їх в інвестиції для реального сектора економіки, є пріоритетним завданням української економіки.

Література:

1. Одінцова Т. Механізм трансформації доходів населення в інвестиції / Т. Одінцова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 3. – С. 122-126.
2. Фомішина В.М. Заощаджувально-інвестиційний потенціал приватного сектора економіки України / В.М. Фомішина // Вісник Дніпропетровського університету. – 2009. – № 1 (3). – С. 16–22.
3. Ціщик Р. В. Аналіз динаміки та структури заощаджень населення України / Р.В. Ціщик // Економічний аналіз. – 2015. – №20. – С. 71-75.
4. Шулюк Б. Особливості прийняття фінансових рішень домогосподарств в умовах економічної нестабільності / Б. Шулюк // Вісник ТНЕУ. – № 1. – 2015. – С.51-58.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>.